

TIL FORSVAR FOR REPRODUKTIONEN AF DE SOCIALE KLASSER

Ian Hampsher-Monk (red.):
Edmund Burke: Revolutionary Writings
 Cambridge University Press, 2014
 364 sider, £17,99

Den store klassiker, Edmund Burkes hovedværk, konservatismens grundlæggende tekst, *Reflections on the Revolution in France* fra 1790 er nu genudgivet i serien "Cambridge Texts in the History of Political Thought". Udgivelsen *Burke: Revolutionary Writings* indeholder desuden Burkes *First Letter on a Regicide Peace* fra 1796. Som med de fleste tekster i Cambridge-serien – der er enkelte undtagelser – er der tale om en gave til studerende og forskere, der ønsker at gå i dybden med teksten: Bogen indeholder et glimrende forord om Burke generelt, om hans tænkning og om bogens hovedtemaer, der er en tekstkritisk kommentar om udgivelsen, en tidslinje og måske vigtigst af alt et fyldigt sæt af noter (omkring 600 noter til de to tekster), der forklarer implicitte henvisninger, oversætter latinske citater, og i øvrigt kommentarer på Burkes referencer, hvormed der åbnes et væld af døre til at arbejde videre med temaer og argumenter i Burkes tekst.

Udgivelsen er med andre ord fremragende. Teksterne selv er til gengæld en lidt mere træg omgang. Blandt andet fordi Burke ikke inddeler sine tekster i kapitler eller underinddelinger af nogen som helst art – der er tale om tekster af hhv. 250 og 80 siders længde – men også fordi Burke ikke argumenterer særligt stringent, men i stedet springer frem og tilbage mellem en serie af forskellige argumenter imod revolution og forandring af den sociale orden – nogle gange i en sober tone, andre gange temmelig polemisk.

Der er dog et gennemgående argument, der går tydeligt igen i Burkes modstand mod sociale omvæltninger som den Franske Revolution: Frihed og social sikkerhed kan ene og alene sikres gennem reproduktion af de eksisterende sociale forhold. Ikke blot for de herskende klasser, men for samfundet som helhed, da en omvæltning af de sociale forhold, ifølge Burke, vil medføre anarki og elendighed, og dermed vil forværre forholdene for selv de dårligst stillede. Reproduktionen af de sociale forhold betyder imidlertid ikke, som Burke flere gange gør det klart, at

politikker og strategier ikke skal udvikle sig. Det betyder i stedet, at de herskende klasser må tilpasse deres politik og strategier til en evigt foranderlig verden. Nogle ting må forandres for at tingene dybest set kan forblive de samme. "A state without the means of some change is without the means of its conservation. Without such means it might even risque the loss of the part of the constitution which it wished the most religiously to preserve" (s. 23).

Dette forhold mellem stilstand og forandring er den grundlæggende matrix for Burkes refleksion. Samfundet er evigt, omend dets borgere i kraft af generationernes gang er udskiftelige (s. 101). Morallovene (og heriblandt politik som på dette tidspunkt var en underafdeling af morallære) er evige, omend den politiske praksis er forunderlig – som Burke siger, kan der ikke gøres opdagelser i moralitet (s. 89). Dette forhold mellem identitet og forskellighed går også igen i tekstens egentlige ærinde: Sammenligningen mellem de franske og de engelske forhold i året efter Den Franske Revolution. England og Frankrig er forskellige samfund, som Burke påpeger, med forskellige traditioner og forskellige politiske kulturer. Men de to samfund er også identiske på den måde, at de begge har en lang tradition for politisk orden og regering. Ligesom England bør Frankrig derfor basere sit politiske system på dets tradition. Ikke fordi de to samfund er identiske, men fordi ethvert samfund bør regeres i tråd med traditionen ifølge Burke.

Enhver statsadministration bør derfor konsultere sin egen politiske tradition, når det kommer til regeringen af samfund. Ethvert samfund er en kompleks størrelse, der ikke kan forstås gennem almene love eller gennem en hvilken som helst form for analyse. Når et samfunds lovgivning derfor har tilsyneladende mærkværdige love eller uforklarlige privilegier, er det bedst at lade disse forblive, da de er udtryk for en nedarvet visdom om hvorledes lige netop dette samfund bedst regeres. Burke gør sig dermed til fortaler for den engelske common law-tradition, i modsætning til de franske revolutionæres ambition om grundlæggende at reformere lovgivningen, således at undtagelser og særret ville blive erstattet af almene love og regler, der skulle sikre lighed for loven. Foruden at forsvare diverse retslige privilegier, heriblandt universiteternes, og alle andre korporationers særretslige forhold, er Burke ude i et forsvar for kompleksitet som sådan. Med Burkes ord er "simple regeringer fundamentalt mangelfulde" (s. 62). Det er kompleksiteten og de umiddelbart uigenkendskuelige traditioner indenfor ret og regering, der vidner om et balanceret og fornuftigt system – det er *De tallagio non concedendo* (1297), *Habeas corpus* (retten

til en domstol) og *Petition of Right* (1628) og deres traditionelle betydning, der udgør rygraden af det engelske samfund, og ikke en ny og universal forfatning, således som man gik i gang med at skrive i Frankrig efter Revolutionen 1789.

Hvorfor er traditionen udtryk for samfundets sande natur og for den gode regering? Fordi det er resultatet af mange generationers ophobede viden, svarer Burke. Det er resultatet af en ”dyb refleksion”: ”Our political system is placed in a just correspondence and symmetry with the order of the world” (s. 34-35) – ikke fordi et enkelt menneske kan gennemskue og handle i henhold til denne orden. Mennesker er, i modsætning til Gud der har skabt denne orden, endelige væsner. Men menneskenes institutioner fungerer som en slags guddommeligt reservoir, der med tiden ophober sandheder, og på den måde gennemskuer, hvad intet menneske er i stand til. Samfundet er, som vi husker, ifølge Burke evigt, og det er samfundets institutioner, der sikrer denne evighed på tværs af generationer.

Hermed er vi også fremme ved Burkes teori om samfundskontrakten. Burke bekræfter, at samfundet er en kontrakt (s. 100). Men samfundet er ikke en normal kontrakt, der kan genskrives, genforhandles og ophæves. Staten – som er resultatet af kontrakten – kan ikke forstås som en handelskontrakt. **I stedet er samfundskontrakten:**

a partnership not only between those who are living, but between those who are living, those who are dead, and those who are to be born. Each contract of each particular state is but a clause in the great primæval contract of eternal society, linking the lower with the higher natures, connecting the visible with the invisible world, according to a fixed compact sanctioned by the inviolable oath which holds all physical and all moral natures, each in their appointed place. (s. 101)

Således ophæver Burke de potentielt radikale implikationer, der kan være af kontraktteorien, som dannede grundlaget for Den Franske Revolution, når eksempelvis Abbé Sieyès hævdede folkets ret til at genforhandle samfundskontrakten. Ifølge Sieyès havde folket dermed konstituerende eller forfatningsgivende magt, noget der aldrig kunne komme på tale hos Burke, ganske enkelt fordi kontrakten var underskrevet også af de døde og de ufødte, som dermed ikke kan sanktionere en given ny forfatning. Med samfundskontrakten og med staten tager menneskene dermed del i den evige orden, som er skabt af Gud, i en slags mystisk fællesskab på tværs af generationer – samfundskontrakten binder den synlige og den usynlige verden

sammen. Alle har deres anviste plads, og det gode samfund er ét, hvor enhver finder sin rette plads i henhold til den guddommelige orden, og som kun institutionernes i hundredvis af år ophobede erfaring kan udstikke.

Dette er den mytologiske eller religiøse ideologi – den politiske teologi – der kommer til udtryk i Burkes skrifter. Men man kan også lave en noget mere materialistisk læsning af Burkes argumenter, hvilket ikke er helt uretmæssigt, da Burke det meste af tiden holder sig i et sekulært sprog med dennesidige argumenter for at bevare den herskende orden. Burke reflekterer over indførelsen af papirpenge i Frankrig, over eksproprieringen af den franske Kirkes ejendom og i det hele taget over hvilken klasse, der tjener på Den Franske Revolution. Her er Burke særligt interesseret i *spekulation*. Burke ser Den Franske Revolution som en spekulation i den forstand, at dem, som tjener på Den Franske Revolution, er en magtblok bestående af ”directors of assignats [papirpenge], and trustees for the sale of church lands, attornies, agents, money-jobbers, speculators, and adventurers, composing an ignoble oligarchy founded on the destruction of the crown, the church, the nobility, and the people. Hence all the deceitful dreams and visions of the equality and rights of men” (s. 199). På nogle punkter foregriber Burke i den forstand Karl Marx’ uovertrufne klasseanalyse af 1848-revolutionen i *Den attende Brumaire*, omend fra et noget andet klasseperspektiv, og med et noget mere moraliserende sigte – for Burke betyder *spekulation* nemlig også, at samfundet er blevet en slags casino: Uforudsigeligt, uretfærdigt, og hvor kongerne af i går bliver tiggeerne af i morgen og omvendt.

Som vi kan se, er det først og fremmest ejendom og ejendomsret, der definerer samfundets sammensætning. Det er spekulation i ejendom af forskellig art (Kirkens jord, de adeliges godser, penge), der er omdrejningspunktet for Den Franske Revolution, og som er afsættet for Burkes kritik. I forlængelse af James Harringtons *The Commonwealth of Oceana* (1656) og John Lockes *Anden afhandling om styreformen* (1690) funderer Burke den politiske magt på ejendomsbesiddelse. Det er de besiddende klasser, der dominerer det politiske system, og således bør det langt henad vejen også være – så længe de besiddende klasser ikke er spekulanter, tilføjer Burke. I stedet for de spekulative ejendomsbesiddere, der skaber et flydende og ukontrollabelt samfund, bør statens dominerende princip være *arv* [*inheritance*]. Dette begreb, *inheritance* (sammen med *heritage*), er det måske mest afgørende princip for Burke. Samfundet skal sikre arv. Ejendom skal nedarves, fordi ejendomsbesiddere har erfaring med netop ejendomsbesiddelse, og derfor kan give denne viden videre

til deres efterkommere. Dette gælder godsejere, såvel som mindre bønder. Men der er også alt muligt andet, der skal nedarves: Privilegier, Kronen, Loven, titler og samfundets orden i det hele taget. Det er kun på denne måde, at den grundlæggende samfundskontrakt kan efterleves, hvorved efterkommere overholder deres kontraktuelle forpligtelser til deres egne forgængere og efterkommere. Herved etableres og opretholdes den samfundsmæssige harmoni, der gives forskrifter til i traditionen, i de gamle love og institutionernes udformning og *modus operandi*. Burke kalder dette ”berettiget arv [entailed inheritance]” (s. 34).

Det er dette princip, *arv*, der på én gang gør Burke til fortaler for The Glorious Revolution i England 1688 og til modstander mod Den Franske Revolution i 1789. The Glorious Revolution var en revolution for at bevare de grundlæggende værdier i det engelske system, der ellers var ved at gå tabt, mens Den Franske Revolution ikke var en konserverende, men en fornyende revolution. I stedet for at kæmpe for den nye, må man for enhver pris kæmpe for bevarelsen af de grundlæggende principper, for at de nedarvede klasseforhold bevares og for at enhver indtager den plads i den samfundsmæssige orden, som Gud i kraft af institutionerne har anvist ham eller hende. Staten er for Burke evigt i sit princip, men dens evighed kan kun sikres gennem en evig kamp, der sikrer nedarvningen af den sociale orden, med alt hvad dette indebærer af moralske, politiske og ejendoms-mæssige forhold. Det er også derfor demokratiske og egalitære idéer i sig selv er farlige; de fjerner den moralitet, eller rettere: de følelser, der garanterer at traditionen vil blive håndhævet, og at nedarvningen af samfundets orden vil finde sted. Disse følelser er “fear of God”, “awe to Kings”, “affection to parliaments”, “duty to magistrates”, “reverence to priests” og “respect to nobility” (s. 89). Det er disse følelser, som demokrater og egalitære glemmer, og det er derfor, de er så farlige. Uden ærefrygt, pligt og respekt i forhold til den gamle herskende klasse, vil de nye demokrater se sig i stand til at skabe en ny social orden, og dermed vil de forkaste den nedarvede visdom, der forhindrer anarki, som sammenvæver samfundets stof [fabric], og som holder samfundslegemet i live.

Burke er altså hverken pacifist eller fortaler for passivitet, som det også kommer til udtryk i *First Letter on a Regicide Peace*, hvor Burke gør sig til fortaler for en internationalt koordineret intervention i Frankrig, for at sikre ”the happiness of mankind” (s. 262). Således er han bannerfører for den globale kontrarevolution, der vil konservere traditionen og de herskende sociale forhold, uanset hvilke midler

det vil kræve. Det er i den forstand, at Burke er konservatismens forfader omkring 30 år før François-René de Chateaubriand giver begrebet dets moderne betydning. Denne konservatisme hviler først og fremmest på forestillingen om arv i ordets bredeste sociale betydning. Som Burke selv formulerer det: "The idea of inheritance furnishes a sure principle of conservation, and a sure principle of transmission; without at all excluding the principle of improvement" (s. 34).

Det skal bemærkes, at Burkes tekster, især *Reflections*, først og fremmest er skrevet som et svar på – og i forfærdelse over – forholdene i England, hvor bl.a. Richard Price gjorde sig til fortaler for Den Franske Revolution og dens principper (anno 1789 og dermed endnu i Revolutionens moderate fase). Burkes bekymring går derfor ikke så meget på situationen i Frankrig, som de universelle princippers mulighed for at sprede sig til andre dele af verden inklusive England. På den måde er Burkes *Revolutionary Writings* først og fremmest "counter-revolutionary writings", der giver en række argumenter for bevarelsen af eksisterende samfundsforhold uanset deres undertrykkende karakter, fordi ethvert forsøg på at introducere egalitære forhold vil ende i katastrofe: det vil nedbryde den moralske og institutionelle struktur, der opretter samfundet overhovedet. For at undgå lighed er alt derfor tilladt; *justa bella quibus necessaria* (retfærdig krig fordi nødvendig), som Burke siger med henvisning til 1688-revolutionen, der for Burke var en revolution, der igen bragte England i kontakt med sine traditionelle værdier. Burke leverer dermed et militant, omend rodet og langsommeligt, forsvar for en prærevolutionær klassestruktur. Ikke desto mindre er det interessant at møde direkte argumenter for nedarvning af privilegier og sociale forhold, som antager en slags krystalliseret form, fordi de er grundlaget for mange af de argumenter vi finder for reproduktion af de herskende forhold i dag – fra privilegie-berettigelse til humanitær intervention.

Nicolai von Eggers